

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

2	6	7	9
---	---	---	---

Exam. Code :

0	3	1	0
---	---	---	---

**Master of Arts (Economics) 4th Semester
(2042)**

Opt. (i) : ECONOMICS OF AGRICULTURE-II

Paper : MAECO-403 & 404 (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Attempt FIVE questions in all including Question No. I which is compulsory and selecting ONE question from each unit.

I. Write short notes on any ten of the following in 25-30 words each :—

- (i) Meaning of Agricultural Finance.
- (ii) Sources of non-institutional credit.
- (iii) Causes of Rural indebtedness.
- (iv) Define marketing efficiency.
- (v) What is Market Margin ?
- (vi) Differentiate between price and income instability.
- (vii) Meaning of Sustainable Agriculture.

- (viii) Define commodity futures.
- (ix) Meaning of food security.
- (x) Working of Buffer Stock system.
- (xi) Define vertical market structure.
- (xii) Difference between 'call' and 'put' options.
- (xiii) Features of International Trade.
- (xiv) Removal of subsidy on Agriculture by W.T.O.
- (xv) Any four features of National Agricultural Policy.

10×2=20

UNIT—I

- II. What are the financial characteristics of Agriculture ? Explain the relationship between lenders and borrowers in Agricultural Market. 7½, 7½
- III. Discuss in detail various institutional sources of Rural Credit and their functions in India. 15

UNIT—II

- IV. Explain various approaches to Marketing Efficiency. What are the causes for inefficiency in Agricultural Market system in India ? 7½, 7½
- V. What are the causes of Price and Income instability in Agriculture ? Suggest different measures to deal with the problems of instability. 7, 8

UNIT—III

- VI. Describe the different indicators of Food Security. Explain various domestic and International food assistance programmes. 5,10
- VII. Discuss the implications of W.T.O. on Indian Agriculture. Give suggestions to meet these challenges. 10,5

UNIT—IV

- VIII. Write a detailed note on opportunities and challenges for Indian Agriculture in the Post reform period. 15
- IX. Discuss in detail the objectives and features of National Agricultural Policy. 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— सभी में से पाँच प्रश्न करें, साथ ही प्रश्न न. I अनिवार्य है।
प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न का चयन करें।

I. निम्नलिखित में से किन्हीं दस पर 25-30 शब्दों में संक्षिप्त नोट लिखिए :—

- (i) कृषि वित्त का अर्थ।
- (ii) गैर-संस्थागत ऋण के स्रोत।
- (iii) ग्रामीण ऋणग्रस्तता के कारण।
- (iv) विपणन दक्षता को परिभाषित करें।
- (v) मार्केट मार्जिन क्या है ?
- (vi) मूल्य और आय अस्थिरता के बीच अंतर करें।

- (vii) सतत कृषि का अर्थ।
- (viii) विक्रय वस्तु के भविष्य को परिभाषित करें।
- (ix) खाद्य सुरक्षा का अर्थ।
- (x) बफर स्टॉक सिस्टम का कार्य करना।
- (xi) ऊर्ध्वाधर बाजार संरचना को परिभाषित करें।
- (xii) 'कॉल' और 'पुट' विकल्पों के बीच अंतर।
- (xiii) अंतर्राष्ट्रीय व्यापार की विशेषताएं।
- (xiv) विश्व व्यापार संगठन द्वारा कृषि पर सब्सिडी को हटाना।
- (xv) राष्ट्रीय कृषिगत नीति की कोई चार विशेषताएं। $10 \times 2 = 20$

यूनिट-II

- II. कृषि की वित्तीय विशेषताएं क्या हैं ? कृषिगत बाजार में उधारदाताओं और उधारकर्ताओं के बीच के संबंधों की व्याख्या करें। $7\frac{1}{2}, 7\frac{1}{2}$
- III. भारत में ग्रामीण ऋण के विभिन्न संस्थागत स्रोतों और उनके कार्यों की विस्तार से चर्चा करें। 15

यूनिट-III

- IV. विपणन दक्षता के विभिन्न दृष्टिकोणों की व्याख्या कीजिए। भारत में कृषिगत बाजार प्रणाली में अक्षमता के कारण हैं ? $7\frac{1}{2}, 7\frac{1}{2}$
- V. कृषि में मूल्य और आय अस्थिरता के क्या कारण हैं ? अस्थिरता की समस्या से निपटने के लिए विभिन्न उपाय सुझाइए। 7,8

ਯੂਨਿਟ-III

- VI. ਖਾਦ ਸੁਰੱਖਾ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਕੇਤਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਵਿਭਿੰਨ ਘਰੇਲੂ ਔਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਾਦ ਸਹਾਯਤਾ ਕਾਰਜਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। 5,10
- VII. ਭਾਰਤੀਯ ਕੁਸ਼ਿ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵ ਵਯਾਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਇਨ ਚੁਨੌਤੀਯੋਂ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਿਏ ਸੁਝਾਵ ਦੇਂ। 10,5

ਯੂਨਿਟ-IV

- VIII. ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਬਾਦ ਦੀ ਅਵਧਿ ਮੇਂ ਭਾਰਤੀਯ ਕੁਸ਼ਿ ਦੇ ਲਿਏ ਅਵਸਰਾਂ ਔਰ ਚੁਨੌਤੀਯੋਂ ਪਰ ਏਕ ਵਿਸ਼੍ਰੁਤ ਨੋਟ ਲਿਖੇਂ। 15
- IX. ਰਾਸ਼ਟਰੀਯ ਕੁਸ਼ਿਗਤ ਨੀਤਿ ਦੇ ਤਵੇਸ਼ਯੋਂ ਔਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਔਂ ਦੀ ਵਿਸ਼੍ਤਾਰ ਸੇ ਚਰਚਾ ਕਰੇਂ। 15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ I ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

I. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਉੱਤੇ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

- (i) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਤ ਦਾ ਅਰਥ।
- (ii) ਗੈਰ-ਸੰਸਥਾਗਤ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੇ ਸਰੋਤ।
- (iii) ਪੇਂਡੂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ।
- (iv) ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (v) ਮਾਰਕੀਟ ਮਾਰਜਿਨ ਕੀ ਹੈ ?
- (vi) ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਦਸੋ।

- (vii) ਸਤਤ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਅਰਥ।
- (viii) ਵਪਾਰ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (ix) ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਰਥ।
- (x) ਬਫਰ ਸਟਾਕ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।
- (xi) ਲੰਬਕਾਰੀ ਮਾਰਕੀਟ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (xii) 'ਕਾਲ' ਅਤੇ 'ਪੁਟ' ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ।
- (xiii) ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
- (xiv) ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ।
- (xv) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ। $10 \times 2 = 20$

ਯੂਨਿਟ-I

- II. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਣਦਾਤਿਆਂ ਅਤੇ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
7½, 7½
- III. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-II

- IV. ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਡੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ?
7½, 7½
- V. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ? ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ। 7, 8

ਯੂਨਿਟ-III

- VI. ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਚਕਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭੋਜਨ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 5,10
- VII. ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ। 10,5

ਯੂਨਿਟ-IV

- VIII. ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਮੌਕਿਆਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 15
- IX. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15